

На сьогоднішній день в дослідженнях українських та зарубіжних вчених виділено декілька класифікаційних ознак регуляторної політики.
Так, О.Х. Юлдашев класифікацію регуляторної політики пропонує проводити за наступними ознаками:

- 1) за видом (у сфері цін на нафтопродукти, у сфері регулювання продукції виробничо-регулювання видобутку, виробництва і використання дорожніх металів і дорожнього каміня, у сфері регулювання сільськогосподарської продукції та ін.);
- 2) за суб'єктами;
- 3) за формою правових актів;
- 4) за етапами її забезпечення [4].

Американський вчений В. Кіп Віссуї проводить дослідження регуляторної політики в економічній (електроенергетика, транспорт і зв'язок, кабельне телебачення, ринки нафти і газу та ін.) та соціальної (охорона здоров'я і довкілля, безпека продукції і праці тощо) сферах [5].
Зазначимо, що перераховані класифікаційні ознаки мають важливе значення для всебічного розуміння сутності регуляторних заходів. При цьому, слід враховувати структуру ринків, на яких проваджуються регуляторні заходи, та особливості господарського комплексу національної економіки України.

Таким чином, узагальнюючи та доповнюючи вищевикладене, пропонуємо авторську класифікацію регуляторних заходів національної економіки (рис. 2).

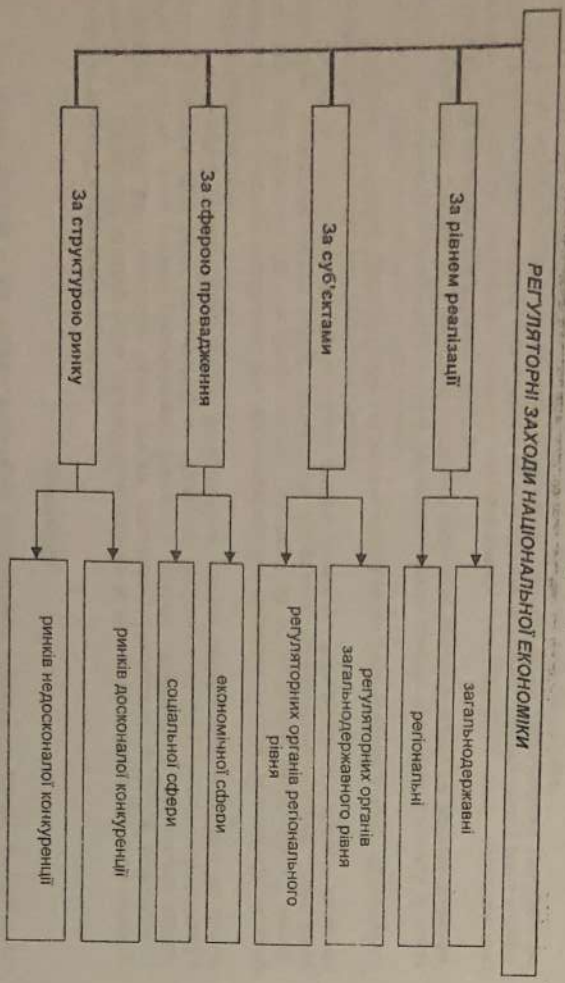

Рис. 2. Класифікація регуляторних заходів національної економіки

Регуляторні заходи національної економіки за рівнем реалізації поділяються на загальнодержавні та регіональні.
Під загальнодержавними регуляторними заходами правомірно розуміти заходи, провадження яких є обов'язковим на всій території країни. Так, впровадження ліцензування певного виду господарської діяльності є загальнодержавним регуляторним заходом. Всі суб'єкти господарювання, які бажають займатися визначеним видом діяльності, незалежно від місця знаходження, повинні отримати ліцензію. Загальнодержавний рівень провадження даного регуляторного заходу підтверджується положеннями Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

До регіональних регуляторних заходів доцільно віднести заходи, провадження яких здійснюється на регіональному рівні. Прикладом регіонального регуляторного заходу є встановлення певного рівня тарифів на перевезення пасажирів у міському пасажирському транспорті, який проваджується в дію відповідним розпорядження голови облдержадміністрації (наприклад, розпорядження голови Полтавської облдержадміністрації «Про тарифи на перевезення пасажирів у міському пасажирському транспорті у м. Полтаві») і його вплив розповсюджується лише на певний регіон.

Класифікація регуляторних заходів національної економіки за суб'єктами передбачає врахування переліку регуляторних органів, визначених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Таким чином, слід розрадити регуляторні заходи Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Національної Ради України з питань телебачення і радіомовлення, інших державних органів, центральних органів виконавчої влади, виконавчої влади, органів місцевого самоврядування [1].
Так, прикладом регуляторних заходів Верховної Ради України та Президента України є заходи по боротьбі з фінансовою кризою, впровадження яких відбулося шляхом прийняття у 2008 році Закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України». Прикладом регуляторного заходу місцевого самоврядування у Полтавському регіоні доцільно відмітити впровадження авторитету ради «Про порядок розрахунку ставок орендної плати за землю в м. Полтаві».

За сферою провадження правомірно досліджувати регуляторні заходи в економічній та соціальній сфері. В свою чергу, з метою подальшого вивчення регуляторних заходів, економічну та соціальну сферу правомірно деталізувати з урахуванням структури господарства.
У втізнений науці значного поширення набув галузевий підхід до структури господарства. Галузь – це сукупність підприємств і установ, які виробляють однорідну продукцію або надають певні послуги. Хоча визначення галузей досить чітке, проте на практиці розмежувати й виділити їх досить складно [6]. Тому, згідно з підходом П.В. Коруша до структури господарського комплексу національної економіки, регуляторні заходи в економічній сфері доцільно розглядати в розрізі міжгалузевих комплексів, які виступають в формі пов'язаних у певному відношенні галузей окремої території [7].

Таким чином, регуляторні заходи в економічній сфері правомірно поділити на:
– заходи в промисловому комплексі до складу якого входять паливно-енергетичний, металургійний, машинобудівний, хімічний, лісопромисловий комплекси;
– заходи в агропромисловому комплексі, який виключає сільське господарство та харчову промисловість;
– заходи в будівельному комплексі, до складу якого входять такі галузі матеріального виробництва як будівництво, промисловість будівельних матеріалів, виробництво будівельних конструкцій і деталей;
– заходи в сфері транспорту і зв'язку, яка включає залізничний, автомобільний, морський, річковий, трубопровідний, повітряний транспорт та поштовий, телеграфний, телефонний, радіо- й інші види зв'язку.

З урахуванням сучасних процесів в економічній сфері доцільно виділити такі сектори, як виробнича, фінансова, інвестиційна, науково-технологічна, інвестиційна сфери. Відповідно регуляторні заходи національної економіки правомірно також досліджувати в розрізі зазначених сфер. Регуляторні заходи в соціальній сфері, згідно із запропонованими і. Салієм складовими компонентами соціально-економічного комплексу, доцільно розглядати в розрізі:
– заходів у соціально-культурному комплексі [7].

При цьому регуляторні заходи в соціально-економічному комплексі включають заходи у сфері торгівлі і громадського харчування, житлово-комунального господарства, побутового обслуговування, рекреаційного обслуговування, охорони навколишнього середовища, кредитування і страхування населення.
До регуляторних заходів у соціально-культурному комплексі відносяться заходи у сфері освіти і науки, культури і мистецтва, охорони здоров'я, фізкультури і спорту.

Наступною класифікаційною ознакою регуляторних заходів національної економіки є структура ринку, яка виключає ринки досконалої та недосконалої конкуренції. При цьому під ринком досконалої конкуренції правомірно розуміти ринкову структуру, яка має низьку концентрацію продавців і покупців, регулюється вільночистою автоматичними ринковими механізмами попиту, пропозиції, цін, без прямого втручання будь-яких інституцій – державних або недержавних.
Недосконало конкурентними є ринки, на яких покупці або продавці у своїх рішеннях враховують власну здатність впливати на ринкову ціну. Це особливості знайомі педантичній формі і розподілу ресурсів, відповідно регуляторні заходи за структурою ринку поділяються на:
– заходи на ринку досконалої конкуренції, у тому числі заходи на ринку чистої монополії, монополістичної конкуренції та олігополії.

Прикладом регуляторних заходів на ринку досконалої конкуренції є заходи, що впроваджуються на ринку зерна. Зокрема, у 2009 році шляхом визначення переліку документів, що має подати виробник зерна для отримання державної позики, було спрощено механізм застосування режиму державних заставних закупівель зерна для сільськогосподарських підприємств. Даний регуляторний захід був впроваджений в дію шляхом прийняття Постанови Кабінету міністрів України «Про внесення змін до пункту 3 Порядку надання бюджетних позик із застосуванням режиму державних заставних закупівель зерна».

До монопольного ринку правомірно віднести ринок зв'язку. Прикладом регуляторних заходів на даному ринку є впровадження фінансової підтримки розвитку загальнодоступних телекомунікаційних послуг на 2008 рік, зокрема в сільській місцевості та депресивних регіонах, шляхом введення в дію Постанови Кабінету міністрів України «Про заходи щодо подальшого розвитку мережі телефонного зв'язку».

Прикладом регуляторних заходів на ринку олігополії є заходи, що впроваджуються регуляторними органами на ринку автомобілебудування. Так, у 2004 році, з метою підтримки автомобілебудівної промисловості України, було впроваджено процедуру визначення переліку та затвердження обсягу товарів, що імпортуються виробниками автомобілів для використання у виробництві, з яких до 1 січня 2008 року не справлятиметься ввізне мито та податок на додану вартість. Даний регуляторний захід був введений в дію Наказом Міністерства промислової політики України «Щодо затвердження порядку визначення та затвердження обсягів увезення товарів (включаючи машинокомплекти) на митну територію України, складу машинокомплектів та технічних описів складових компонентів машинокомплектів, які використовуються для будівництва та виробничої діяльності підприємств з виробництва автомобілів і комплектуючих виробів до них».

До ринку монополістичної конкуренції правомірно віднести ринок трикотажного виробництва. Сукупність регуляторних заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності даного ринку, визначені Державною програмою розвитку промисловості на 2003-2011 роки, затвердженою Постановою Кабінету міністрів України у 2003 році.

Таким чином, регуляторні заходи національної економіки класифікуються за різними ознаками. Наведена класифікація регуляторних заходів дасть можливість глибше дослідити й оцінити їх вплив на економіку країни та підвищити їх ефективність.

Висновки з даного дослідження. Проведені дослідження регуляторних заходів національної економіки дають змогу зробити наступні висновки:

1. Алгоритм впровадження регуляторних заходів доцільно представити як сукупність чотирьох послідовних взаємопов'язаних етапів: визначення проблеми, встановлення способу розв'язання проблеми, впровадження регуляторного заходу, контроль за ефективністю регуляторного заходу. Дотримання визначеного алгоритму при впровадженні регуляторних заходів забезпечить високий рівень їх ефективності.

2. Визначено класифікаційні ознаки регуляторних заходів національної економіки: за рівнем реалізації (загальнодержавні, регіональні), за суб'єктами (регуляторних органів загальнодержавного рівня та регуляторних органів регіонального рівня), за сферою провадження (економічної сфери, соціальної сфери), за структурою ринку (ринків досконалої конкуренції та ринків недосконалої конкуренції). Зазначену класифікацію регуляторних заходів доцільно використовувати при оцінці їх впливу на розвиток національної економіки.

Література

1. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 № 1160-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 9. – ст. 79.
2. Регуляторна діяльність в Україні: планування, обґрунтування, обговорення, відстеження : посібник / К.О. Ващенко, О.М. Мірошніченко, І.Г. Барчук та ін. – К., 2008. – 156 с.
3. Регуляторна політика: Нові можливості. / За ред. К.Ляпіної, Д.Ляпіна і Я.Демченкова. – Київ. : Інститут конкурентного суспільства; 2004. – 170 с.
4. Юлдашев О.Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні : монографія / О.Х. Юлдашев. – К.: МАУП, 2005. – 336 с.: іл. – Бібліогр.: с. 314-328.
5. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика : пер. з англ. / В. Кін Віккузі, Джон М. Вернон, Джозеф Е. Гарингтон (мол.); наук. ред. пер. та авт. передм. О. Кілієвич. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 1047 с.
6. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : навч. посібник / Є. П. Качан, Т.Є. Царик, Д.В. Ткач та ін. ; за ред. Є.П. Качана. – К. : Видавничий Дім «Юридична книга», 2005. – 704 с.
7. Національна економіка : підручник. / За ред. проф., к.е.н. П.В. Круша. – К. : Каравела; Піча Ю.В., 2008. – 416 с.
8. Косік А.Ф. Мікроекономіка: 2-ге видання, перероблене та доповнене : навч. пос. / А.Ф. Косік, Г.Е. Гронтьовська. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 438 с.